

1950'ernes kernefamilie

I løbet af det 20. århundrede blev den lille kernefamilie, bestående af far, mor og børn, den helt dominerende samlivsform i alle samfundslag. Industrialiseringen betød, at en stadig større del af befolkningen fik mulighed for at gifte sig og få børn, og at man kunne etablere sig i en yngre alder. I det gamle bondesamfund var det nødvendigt at vente med at stifte familie, til der var ledige produktionsmidler at overtage i form af en gård eller et husmandssted. Det betød, at vielsesalderen var høj, og at der var en relativ stor del af en generation, som det aldrig lykkedes at blive gift; de måtte så hele deres liv være medlemmer af andres husstande. Efterhånden som stadig mere af produktionen blev industrialiseret, var der ikke grund til at vente med at stifte familie. De, der skulle leve

Bryllup 1955.

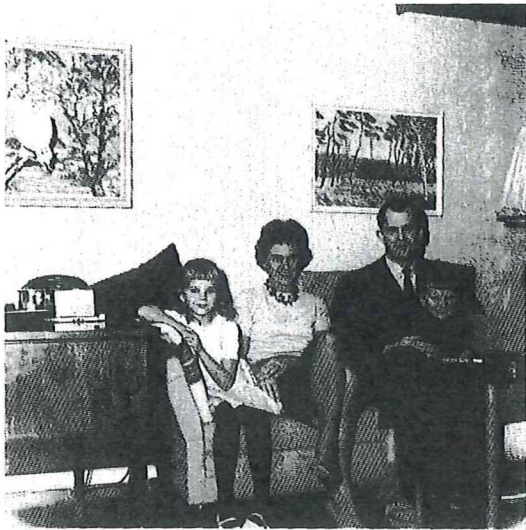
Det første barn 1957.

af lønarbejde hele deres liv, var raskest og stærkest som unge, de kunne ikke regne med at blive bedre til at forsørge en familie med alderen. Kun borgerskabets mænd og dele af landbefolkningen giftede sig fortsat sent. Mænd fra de højere sociale lag skulle først have sikret sig en god stilling, og gårdfolk og husfolk måtte fortsat vente med at gifte sig, til de kunne arve forældrene, eller til de selv havde sparet op til at købe et landbrug.

Men ikke alene blev det mere udbredt at leve i egen familie, familiens form og funktion ændrede sig også i takt med industrialiseringen. Husstanden blev mindre, dels fordi der blev færre tjenestefolk, og dels fordi børnetallet pr. ægteskab faldt. Og familiens praktiske funktioner skrumpede ind, efterhånden som mange af de traditionelle kvindeopgaver i husholdningen blev overtaget af industrien. Familiens vigtigste opgaver var nu at være familiemedlemmernes garant for følelsesmæssig kontakt, at tage sig af børnene og at organisere det fælles forbrug.

I 1950'erne og begyndelsen af 1960'erne nåede denne udvikling af den lille kernefamilie sit kulminationspunkt. I alle samfundets lag var kernefamilien normen og idealet, man

Den færdige familie 1963.

tænkte sig sit liv inden for dens rammer. Det værste, en ung pige kunne forestille sig, var, at hun aldrig skulle blive gift. Det var blevet en selvfølgelighed, at man valgte ægtefælle af kærlighed – og valget var afgørende, for ideelt set skulle denne kærlighed binde parterne sammen livet igennem. Et ægteskabs opløsning blev stadigvæk opfattet som personligt uacceptabelt, et nederlag for de involverede voksne og en ulykke for børnene. Men de langsomt men støt stigende skilsmissetal viste, at det kunne være vanskeligt at få et ægteskab til at vare ved, når det eneste, der bandt ægtefællerne til hinanden, var følelser.

Kønsarbejdsdelingen

Opfattelsen af, hvordan byrderne skulle fordeles i ægteskabet, var ens i alle samfundsgrupper: manden skulle gå på arbejde og forsørge familien, mens kvinden skulle gå hjemme som husmoder og passe børnene. Men afhængigt af familiens sociale og økonomiske forhold afveg den på den ene eller den anden måde fra dette ideal. De velstillede fruer havde hjælp til husarbejdet, også selv om de ikke selv havde job. Som regel en »ung pige« – hun skulle kun have en meget lille løn, fordi det at være i huset blev

betragtet som en uddannelse til pigens senere funktion som husmor. I arbejderfamilier var det almindeligt, at kvinder havde erhvervsarbejde. En del havde registreret arbejde, men mange havde »sort« deltidarbejde med vask og rengøring. I gårdejer- og husmandsfamilier og hos mindre selvstændige erhvervsdrivende deltog kvinderne i bedriften som medhjælpende hustruer.

Men én ting stod fast i alle familier – husarbejde var kvindearbejde. Ikke engang enlige mænd kunne sørge for sig selv, de spiste på pensionat og måtte have deres mor eller en anden kvinde til at ordne deres tøj.

Husarbejdet var i 1950'erne blevet noget andet, end det havde været omkring århundredeskiftet. I takt med at produktionen af mad og tøj i husholdningen var svundet ind, var kravene til, hvad det ville sige at have et pænt og velholdt hjem vokset. Rod eller støv måtte ikke ses nogen steder, alt skulle skinne og stråle, gulve skulle vaskes flere gange om ugen, vinduerne altid være nypudsede, og alt tøj, sengetøj, viskestykker og håndklæder skulle stryges eller rulles. Kvinderne blev bestandigt indskærpet fra læger og videnskabsmænd, at hygiejne var af yderste vigtighed for familiens sundhed. Nullermænd og snavsede karklude blev beskrevet som nærmest livsfarlige. Kvinderne skulle også sørge for, at hjemmet var velindrettet med pæne, ordentlige møbler, og hun skulle hygge om familien med en hjemmebagt kage i ny og næ. Husarbejdet kom til at optage en stor plads i kvindernes liv, både for dem, der udelukkende var husmødre, og for dem der måtte forene husarbejdet med et lønarbejde.

Husmoderen måtte ikke lade sig mærke med, at det var et hårdt arbejde, hun udførte. Hun skulle have sine gøremål færdige, så alt var i smukkeste orden, når manden kom hjem og endelig ikke møde ham med hænder, der var ru og røde af arbejdet og med tøj og frisure, der sad ufikst og sjusket. En god hustru skulle lægge sig i selen for at gøre hjemmet til hverdagens

hyggelige midtpunkt, men også gøre en indsats for selv at holde sig ungdommelig og tiltrækkende for at bevare sin mands kærlighed.

Som praktisk arrangement fungerede kønsarbejdsdelingen perfekt. Familien blev forsynet, hjemmet blev holdt i orden, børnene passet og opdraget af deres mor, og manden kunne komme hjem fra arbejde og slappe af, så han blev klar til at tage en ny tørn. Men den betød, at mænd og kvinder bevægede sig i to meget forskellige verdener. Sådan havde det også været i det gamle bondesamfund, men da havde både mænd og kvinder haft et fællesskab med andre af deres eget køn, og de havde ikke nogen forestillinger om, at det var kærligheden, der skulle binde mand og hustru sammen. I den lille kernefamilie havde kvinden ikke noget arbejdsfællesskab med andre kvinder, og hun forventede at få størstedelen af sine behov for fællesskab, kontakt og kærlighed dækket af mand og børn. Men manden lagde ofte hovedparten af sin energi og sit engagement uden for familien, i sin arbejdsplads og i samværet med kollegerne. Kvinderne havde gennem deres opdragelse og i rollen som husmor fået indarbejdet indfølelse, passive, følsomme og omsorgsfulde karaktertræk; det var egenskaber, der var velegnede til at få en familie til at fungere, passe småbørn, bilægge stridigheder mellem de øvrige familiemedlemmer o.lign. Mændene havde derimod udviklet sider som aggressivitet, initiativlyst, myndighed, styrke, fornuft og logik, evner der var vigtige for at begå sig i arbejdslivet. Det kunne gøre det svært for de to køn at nå hinanden, deres horisont og følelsesmæssige behov var ofte vidt forskellige.

Børn

Børnene spillede en stor rolle i familien. Det var dem, der gjorde ægteparret til en rigtig familie. Men de meget børnerige familier var ikke længere almindelige familier med 4 eller flere børn blev stadig sjældnere. Til gengæld blev

det også sjældnere, at en kvinde overhovedet ikke fik børn. I 1950'erne fik et normalt ægtepar 2-3 børn. Adgangen til effektive præventionsmetoder betød, at børnetallet kunne kontrolleres, og de fleste ønskede at holde en højere levestandard ved kun at få et par børn. Store børneflokkede umuliggjorde også den tætte kontakt mellem forældre og børn, som var blevet idealet i den moderne kernefamilie.

Som små blev børnene almindeligvis passet af deres mor. Måtte moderen have lønarbejde, var det ofte mormoderen, der trådte til som børnepasser. Der fandtes vuggestuer og børnehaver, men de var meget få i forhold til børnetallet, og det var i høj grad enlige mødre, der benyttede sig af dem.

Opdragelsen var endnu i 50'erne autoritært præget. Småbørn blev behandlet efter recepten »ro, renlighed og regelmæssighed«, og så snart de blev lidt større, blev der lagt vægt på, at de lærte at lystre. Drengene og piger blev tidligt

Pige- og drengeopdragelse var stadigvæk to vidt forskellige ting.

indpodet deres forskellige kønsroller. Drengene fik et friere råderum end pigerne – en rask knægt byggede huler og sæbekassebiler, spillede fodbold eller hjalp sin far med småreparationer, mens en lille pige legede far, mor og børn med sine veninder og dukker og tidligt blev sat til at gøre lidt nytte med huslige opgaver.

Fra børnene var 7, til de var 14 år, var skolegangen blevet den altdominerende faktor i deres liv. Selv om mange børn stadig havde arbejde – landbobørn hjemme på gården og arbejderbørn som bud eller barnepige – var der ikke tvivl om, at skolen skulle være deres hovedbeskæftigelse. Timetallet var i århundredets løb blevet sat op, og kravene til, hvad børnene skulle lære i skolen, blev stadigt skærpede. Et stigende antal unge gik mere end de obligatoriske 7 år i skole, i begyndelsen af 1950'erne afsluttede godt 35% af en årgang deres skolegang med en real- eller mellemskoleeksamen, i 1960 var tallet vokset til knapt 60%. Efterhånden krævede både arbejdspladserne og bare det at leve i et moderne industrialiseret samfund solide skolekunderskaber.

Ungdom

Den alder, hvor børn forventedes at kunne forsørge sig selv, var gradvist steget for stadig større dele af befolkningen. Godt nok havde det

også i det gamle bondesamfund været sådan, at man først fik sit eget hjem, når man blev gift, men allerede fra 6-7 årsalderen var børnene deres føde værd som arbejdskraft, og kunne komme hjemmefra og arbejde i en anden husstand end forældrenes. At lade børnene arbejde og tjene til føden selv, så snart de kunne, og senest når de forlod skolen efter 7 år, havde været almindeligt uden for de højere sociale lag langt op i det 20. århundrede. Men efterhånden som skolegang og uddannelse blev vigtigere i alle befolkningsgrupper, blev perioden, hvor børnene var økonomisk afhængige af deres forældre, forlænget. I 1950'erne var ungdomsårene blevet en forberedelsesfase til det egentlige liv i produktionen.

Staten, forældre og andre, der beskæftigede sig med opdragelse, var meget bekymrede for de ubrugte kræfter, der lå hos ungdommen. Man opfattede det som en farlig alder, fordi de unge endnu ikke var blevet indpasset på en hylde i samfundet. De unge skulle væk fra gadehjørnerne og kaffebarene, de skulle holde sig fra spiritus, cigaretter og sex, og i stedet koncentrere deres energi om en målrettet forberedelse på at indtræde i arbejdslivet. De unge blev opfordret til at finde »sunde« interesser, f.eks. sport eller spejderliv. De unge skulle i det

I 1951 åbnede Magasin en teen-age afdeling. Ungdommen blev i stigende grad skilt ud som en gruppe for sig.

hele taget helst blive ved med at være børn, til de kunne forsørge sig selv, selv om den tid først kom, når de var fyldt 18-20 år.

Men de fleste unge tilpassede sig temmelig pænt. Kun nogle få unge, især i byområderne, samlede sig i særlige ungdomskulturer som »anderumper« og »læderjakker«, bl.a. omkring den nye aggressive rock-musik.

Seksualitet

Seksualiteten var omgærdet med skamfølelse og blufærdighed. Det var ikke noget, man kunne snakke om i familien. De fleste unge fik kun de nødtørftigste eller slet ingen oplysninger om seksualitet af deres forældre. Den gængse moralopfattelse tilsagde, at unge skulle være seksuelt afholdende, til de blev gift. Men virke-

ligheden så noget anderledes ud. De allerfleste unge mænd havde seksuelle erfaringer inden ægteskabet, og omkring 50% af kvinderne indledte deres seksualliv, før de havde fundet den, de skulle giftes med. De øvrige 50% af kvinderne fik som regel deres seksuelle debut, når de var blevet forlovet og kunne gifte sig, hvis det skulle »gå galt«. Men unge piger måtte være diskrete med deres seksuelle oplevelser – en kvindes rygte tålte ikke mange erfaringer med mænd, før hun blev betragtet som »et forsuttet bolsje«.

Prævention i form af kondomer og pessarer var tilgængelig, men der klæbede megen pinlighed til den. Turen til lægen og apoteket efter et pessar var en tung gang for mange unge piger. Det lå i luften, at man var en tøjte, hvis man havde brug for den slags. Kun inden for ægteskabet var det alment accepteret som familieplanlægning.

Tøj syet specielt til »den søde ventetid« var et nyt fænomen, der dukkede op i midten af 50'erne. Kvinderne fik ikke længere mange børn, til gengæld blev de den romantiske krone på et ungt pars lykke.

Fra Alt for Damerne 1956.

